Posudok habilitačnej práce

Názov: **Reflexia empirických výskumov kognitívnych zručností a osobnostných charakteristík v akademickej príprave budúcich tlmočníkov**

Autorka: **Mgr. Soňa Hodáková, PhD.**

Autor posudku: **doc. PhDr. Martin Djovčoš, PhD.**

Habilitačnú prácu Soni Hodákovej môžeme, azda zo štipkou pátosu, nazvať korunováciou jej doterajšej akademickej práce. Ide o mierne rozšírenú syntézu jej doterajších výskumov s originálnou časťou o výskume diplomových prác v oblasti tlmočenia na Slovensku. Práve (aj) touto prácou autorka jasne dokazuje, že výskum tlmočenia je vysoko špecializovaná vedná disciplína, ktorá musí využívať kvantitatívne aj kvalitatívne výskumné metódy, ak sa chce dopracovať k prijateľným záverom. Práve táto práca jasne „čierne na bielom" ukazuje, že do výskumu vstupujú nespočetné interné (predispozičné, osobnostné a pod.) aj externé (prostredie realizácie, rečník, prejav a pod.) vstupné premenné, ktoré je neraz mimoriadne náročné pri výskume kontrolovať a zabezpečiť ideálne podmienky na skúmanie zvoleného javu. Ak je ich náročné kontrolovať pri výskume, o to náročnejšie ich bude preniesť do pedagogickej praxe, lebo „practisercher" musí brať v procese prípravy budúcich kolegov ohľad na mnohé faktory a pristupovať ku každému študentovi individuálne. Každý z nich je totiž iný, má iné predpoklady, iné osobnostné charakteristiky, kognitívny štýl učenia, preto bude azda každý spracúvať vypočutý text inak a využívať pri jeho reprodukcii iné stratégie. Vyučujúci musí byť preto mimoriadne empatický a, de facto, nesmie vyhorieť. Autorka totiž upozorňuje na viaceré osobnostné charakteristiky a ich vplyv na tlmočnícky výkon, pričom na každý problém sa dajú navrhnúť špecializované cvičenia. Soňa Hodáková svojou prácou prináša lepší pohľad na viacero takýchto „problémov" a odhaľuje zákulisie (podvedomého) rozhodovacieho procesu profesionálov i študentov (hoci to v práci explicitne nenazýva rozhodovacím procesom).

Hneď na strane 17 autorka uvádza, že teória tlmočenia vychádzala predovšetkým z potrieb praxe, preto je s ňou bezprostredne prepojená. O tlmočení sa azda ani abstraktne teoretizovať nedá, a vlastne načo? Hoci sa výskum kognitívnych charakteristík môže javiť napohľad abstraktne a odtrhnute od reality, opak je pravdou. Len vďaka podrobnému popisu kognitívnych procesov dokážeme lepšie pochopiť tlmočenie a prispôsobiť tomu vyučovanie. Skúmanie kognitívnych zručností a osobnostných charakteristík je teda priamo spojené

s pedagogickou praxou. Ako máme učiť ak nevieme čo a ako? Hodiť študenta do vody a nechať ho plávať už dávno nestačí. Soňa Hodáková v tejto práci jasne dokazuje, že tlmočenie sa naučiť dá, hoci niekomu to môže trvať dlhšie. To však nie je na škodu, lebo ako zistila napr. Melicherčíková (2017), študenti tlmočníckym tréningom získavajú prenositeľné zručnosti, ktoré dokážu uplatniť v praxi aj keď sa nakoniec rozhodnú, že sa z nich tlmočníci nestanú.

Na strane 21 autorka upozorňuje na zaujímavú diskrepanciu, ktorú podľa môjho názoru budeme musieť riešiť. Ide totiž o to, že interdisciplinárny výskum ide, zdá sa, len jedným smerom: od iných disciplín k tlmočeniu, nie naopak. Ako si to vysvetľujete? Ako môžeme dostať naše zistenia k iným disciplínam, ako spraviť z monológu dialóg?

Soňa Hodáková nemalú časť habilitačnej práce venuje pamäti, čo považujeme za mimoriadne dôležité a užitočné. Nespomína však lexikálnu či sémantickú pamäť, ktoré sú však podľa nás v procese vyučovania veľmi dôležité, hlavne na línii lexikálna – sémantická – epizodická, čo nám dobre umožňuje vysvetliť študentom proces deverbalizácie, ktorý aj autorka považuje za mimoriadne užitočný aj v didaktickom procese. Opäť, niektorí autori spochybňujú jej dokázateľnosť (napr. Pym 2014), no podľa môjho názoru sa dokázať dá. Čo si o tom myslíte? Ide len o abstraktný pojem, ktorý sa dobre učí, alebo sa dá aj empiricky dokázať?

Vysoko oceňujeme model zo strany 92, v ktorom autorka vizuálne syntetizovala svoje poznatky, ktoré sú takto v jasne znázornenej grafickej podobe ľahšie predstaviteľné pre širšiu translatologickú obec. Rovnako oceňujeme aj to, že autorka upozorňuje na potrebu psychickej hygieny a ešte viac skutočnosť, že na KTR FF UKF v Nitre zaviedli predmet *Psychohygiena pre translatológov*. Je to mimoriadne dôležité najmä dnes, keď ruské vojská ničia našich susedov, a keď naši študenti chodia na hranice, políciu, úrady či banky tlmočiť. Ide o psychicky mimoriadne náročné situácie, ktoré im musíme pomôcť zvládať. Mimochodom, dajú sa podľa vás klasické tlmočnícke stratégie (anticipácia, premostenie, generalizácia, kondenzácia a podobne) uplatniť aj v iných kontextoch ako pri tlmočení? Dajú sa použiť aj na zvládanie klasických stresových situácií v bežnom živote?

Vysoko tiež oceňujeme, že autorka zmenila štýl písania práce pri prechode od psychologickej časti k časti o záverečných prácach, ktorá je veľmi dôležitá a prínosná napriek tomu, že sa nevenuje ich podrobnejšiemu kvalitatívnemu skúmaniu. Z nej totiž vyplývajú dve zásadné veci: záverečných prác o tlmočení na Slovensku vzniká veľa; väčšinu však vedú tí istí ľudia (konkrétne 5-6 pedagógov z Bratislavy, Nitry a Banskej Bystrice). Práve z druhého bodu vyplýva jasná hrozba pre odbor. Znamená to, že výskum tlmočenia na Slovensku stojí na šiestich ľuďoch? Čo to pre nás ako pre disciplínu znamená?

Na záver musíme konštatovať, že ide o mimoriadne dobrú prácu, ktorú po zapracovaní pripomienok (viaceré som uviedol priamo do textu práce) navrhujeme, aby bola publikovaná. Habilitačnú prácu *Reflexia empirických výskumov kognitívnych zručností a osobnostných charakteristík v akademickej príprave budúcich tlmočníkov* autorky Mgr. Soni Hodákovej, PhD. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **prekladateľstvo a tlmočníctvo**.

Martin Djovčoš